

dr. Marjan Drnovšek

AMERIKA V OČEH FRIDERIKA BARAGE IN JURIJA TRUNKA

Misijonarja Friderik Baraga (1797-1868) in duhovnika Jurija Mateja Trunka (1870-1973) povezuje skupen duhovniški poklic in pisanje o Ameriki ter njenih ljudeh. Napisala sta knjigi, ki še danes veljata za knjižna spomenika: Baraga Popis navád in sadershanja Indijanov Polnozhne Amerike (1837), Trunk pa delo Amerika in Amerikanci (1912). Razlikujeta pa se po časovnem okviru, saj je Baraga deloval v Ameriki v času prvih slovenskih priseljencev, Trunk pa jo je spoznaval med vrhuncem množičnega priseljevanja Slovencev, to je v letih 1909-1911, in se priselil šele 1921, ko je zaradi politični razlogov oziroma zaradi za Slovence neuspelega plebiscita (1920) zapustil rodno Koroško. V nasprotju z misijonarjem Francem Pircem Baraga ni vabil rojakov v Ameriko. To velja tudi za Jurija Trunka, ki jih je v maniri katoliške miselnosti tistega časa blago svaril pred izseljevanjem in v uvodu svoje knjige zapisal: »Zaradi tega spisa naj bi noben Slovenec po nepotrebnem ne zapuščal domovine in se podal čez morje. Kdor pa misli, da že mora iti, naj iz spisa spozna deželno, v katero se podaja.«¹ Oba avtorja pa povezuje podoben pristop oziroma metoda dela, to je v nadaljevanju predmet mojega razmišljanja.

Po mnenju etnologa Zmaga Šmitka je Baragovo delo *Geschichte, Charakter, Sitten und Gebräuche der nord-amerikanischen Indier*, ki je izšlo leta 1837 v Ljubljani (s sočasnim prevodom v bohoričici pod naslovom *Popis navád in sadershanja Indijanov Polnozhne Amerike* in v Parizu v francoskem prevodu *Abregé de l'Histoire des Indiens de l'Amerique septentrionale*), pomemben dosežek svojega časa tudi s strokovnega vidika. Zato ga je Šmitek označil kot izčrpano in objektivno delo z vsemi odlikami tovrstnih znanstvenih del in hkrati za Slovence njegovo najpomembnejše delo, pri čemer je poudaril, da je to: »... tudi prva slovenska knjiga, ki je bila v celoti posvečena opisu kakega tujega ljudstva, in ena prvih strokovnih knjig nasploh. Dobili smo jo prav v času, ko se je v svetu izoblikovala etnologija kot samostojna znanost.«² Deset let kasneje (1847) je Friderik Baraga izpolnil vprašalnik *Inquiries, Respecting the History, Present Condition and Future Prospects, of Indian Tribes of the United States*, ki ga je za potrebe zvezne vlade sestavil utemeljitelj ameriške etnologije Henry Rowe Schoolcraft. Z njegovimi odgovori dobimo Baragov zaokrožen pogled na zgodovino in trenutno stanje ter življenje staroselcev, predvsem plemena Očipve. Njegovi odgovori niso zadovoljili Schoolcrafta, zato jih tudi ni uvrstil v objavljeno delo,³ ampak so se v rokopisni obliki ohranili v njegovi zapuščini v kongresni knjižnici v Washingtonu D. C. Širši javnosti so z objavo postali dostopni šele leta 1976.⁴ Ozadje nesoglasja med Barago in Schoolcraftom je pojasnil Z. Šmitek, hkrati pa poudaril vrednost Baragovega dela, še bolj pa njegovega odnosa do zaščite Indijancev, ki ni bila po volji ameriške vlade. Obenem je opozoril na pomanjkljivo poznavanje Baragove vloge pri razvoju etnologije.⁵

1 Trunk, Jurij: *Amerika in Amerikanci*. - Samozaložba. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu, Celovec, 1912, str. 4.

2 Šmitek, Zmago: *Klic daljnih svetov. Slovenci in neevropske kulture*. - Založba Borec, Ljubljana, 1986, str. 132-133.

3 Schoolcraft, Henry Rowe: *Historical and Statistical Information, Respecting the History, Condition, and Prospects of the Indian Tribes of the United States*. - Lippincott, Philadelphia, 1851-1857 (7 vols.)

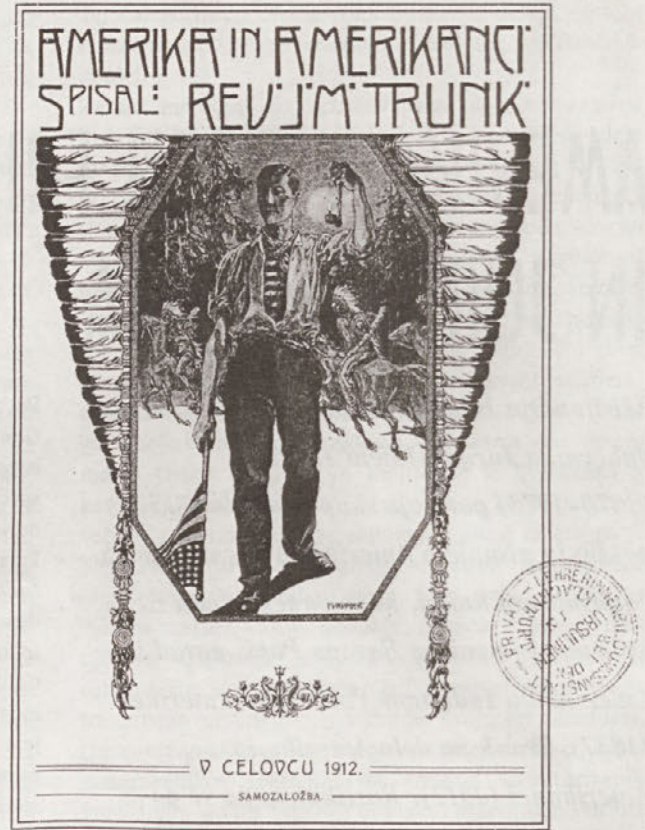
4 Kotnik, Bertrand: *Chippewa Indians as Recorded by Rev. Frederick Baraga in 1847*. - Studia Slovenica, League of Slovenian Americans, New York-Washington D. C., 1976.

5 Šmitek, Zmago: *Baraga, Schoolcraft, and the Beginning of American Ethnology*. - *European Review of Native American Studies*, 7 : 2, 1993, str. 39-41.

Baragovo delo med staroselci je zahtevalo tudi njihovo boljše poznavanje. Zato ni naključje, da se je najprej lotil učenja staroselskega jezika (sprva otavščine in nato očipvejščine) – na tem področju je ustvaril tudi nekaj pomembnih del, pomembnih do današnjih dni –,⁶ sočasno pa je preučeval tudi njihovo zgodovino, navade in običaje, kulturo in verstva, sploh njihov življenjski vsakdanjik. Boljše poznavanje staroselcev mu je omogočalo neposrednejši odnos v verskem in siceršnjem življenju. Zato je Baraga svojim naslednikom vedno priporočal učenje indijanskih jezikov in spoznavanje njihovega življenja. Tako lahko povežemo njegov interes za staroselce s poklicno potrebo, ne pa z vsesplošnim zanimanjem zanje. To nam potrjuje pismo Leopoldinini ustanovi z dne 25. januarja 1839, češ da nima nič več zanimivega poročati o njih: »Vse, kar bi nekoliko zanimivega vedel povedati o Indijancih, sem zapisal že v knjižici »Zgodovina Indijancev« in tako nimam o tem nič več kaj poročati.«⁷ Tudi v omenjenem vprašalniku iz leta 1847 je ponovil vrsto ugotovitev o staroselcih, ki jih je objavil že leta 1837. V uvodu celo opozori, da se bodo njegovi odgovori nanašali le na pleme Očipvejcev, o katerih nekaj ve, zato nas ne preseneča, da na mnoga vprašanja ni odgovoril. Upoštevati moramo, da je bila prva in najpoglavitejša naloga slovenskih misijonarjev v Ameriki evangelizacija nekristjanov, ohranjanje vere med njimi in katoliškimi belimi priseljenci v ZDA. Vse drugo je imelo drugoten pomen

oziroma je bilo v službi temeljnega poslanstva katoliških misijonarjev, kar velja kot splošno načelo, in ne samo za Ameriko.

Na kratko naj omenim, da je bil Baragov pristop k spoznavanju staroselcev trojen, prvič, prek strokovne literature, drugič, kar je slišal od njih samih ali tistih, ki so jih bolje poznali, in tretjič, z lastnim opazovanjem in izkustvom. Verjetno ni treba poudariti, da je najpomembnejši del njegovih spisov in pisem (v njih mnogo piše o staroselcih) tisti, ki je nastal na podlagi lastnega opazovanja in življenja med njimi. Že pripovedi – »imenitne zgodbe«, kot jih sam imenuje – so marsikdaj nekritično prevzete, da o trditvah iz literature sploh ne govorimo. Baragov zgodovinski uvod (1837) je večinoma povzet po literaturi, zato so mu nekateri očitali površnost,⁸ drugi glede celotne knjige celo, da je zamudil priložnost, da bi napisal sodobno in temeljito monografijo o Očipvejcih, in hkrati uvrstili objavljeno v krog poročil o staroselcih, ki so predstavila: »... bolj ali manj uniformno celoto staroselskega življa, ki je bila obravnavana kot – v dokaj nepomembni meri – razslojena le znotraj sebe ...«⁹ Ponovimo naj, da Baraga ni bil znanstvenik, čeprav je prevzel nekatere sodobnejše teze o prihodu staroselcev na ameriško celino, obenem pa moramo upoštevati, da je *Popis návad in sadershanja Indijanov Polnozhne Amerike* napisal kot informacijo za člane Leopoldinine ustanove na Dunaju, ki je denarno

Notranja naslovnica knjige Jurija Trunka: Amerika in Amerikanci (1012).
(iz dokumentacije Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU)

podpirala Baragovo misijonsko delo, hkrati pa jo je namenil popularizaciji svojega dela med Slovenci v stari domovini, saj je knjiga izšla v nakladi 4000 izvodov v slovenskem in 2000 izvodov v nemškem jeziku.

Staroselci so bili tema opisovanja tudi pri Baragovih misijonskih naslednikih, pa tudi prvih ekonomskih priseljenjih. Najbolj se je Baragi približal misijonar Franc Pirc, ki je svoje poglede objavil v knjigi *Die Indianer in Nord Amerika*. Izšla je leta 1855 v St. Louisu v državi Missouri. Za zgodnje obdobje slovenskega priseljevanja v ZDA, to je nekako do sedemdesetih let 19. stoletja, ni pisma izpod peresa misijonarjev ali ekonomskih priseljencev, ki ne bi omenilo tudi njihovega odnosa do Indijancev. Že Baragova knjiga in pisma (objavljena zlasti v Zgodnji danici) so imela velik vpliv na Slovence. Sooblikovala so njihov pogled na staroselce in Ameriko kot tako. Za primer omenimo le ameriško pismo kmeta Andreja Resmana, po domače Rojca, doma z Otoka na Gorenjskem, ki je že doma ob dolgih zimskih večerih bral Baragove spise. V spomin so se mu najbolj vtisnile zgodbe o Indijancih, kar pa takrat – to je odkritosrčno zapisal – še ni znal pravilno ceniti. Celo strah so mu vzbujali in ga odvrčali od nameravanega odhoda v Ameriko. Šele stik z njimi v Minnesoti mu je odkril njihovo pravo podobo, ki ga je celo tako prevzela, da se je namenil pisati o njih »... kolikor mi dopušča moj omejeni razum in okorna delavna roka.«¹⁰ Tudi v Ameriki

je vzel v roke knjigo o Indijancih (verjetno Pirčevo iz leta 1855), da bi se bolje seznanil z njihovo zgodovino in življenjem. Sočasno z odriivanjem staroselcev na obrobje ameriškega ozemlja in družbe se je interes zanje manjšal tudi pri slovenskih priseljenjih. V njihovih pismih (in kasneje potopisih) je čedalje manj podatkov o njih ali pa so omenjeni le kot folklorna posebnost. Priseljenci so prihajali v urbana okolja. V mestih niso prevladovali in so bili socialno dno predmestij, zlasti v manjših naseljih. Tako jim je tudi Jurij Trunk v knjigi *Amerika in Amerikanci*, ki je izšla leta 1912 v Celovcu, namenil le nekaj strani, čeprav v zgodovinskih uvodih k posameznim ameriškim državam omenja tudi njihov delež. Vendar o Trunku nekoliko kasneje.

Mnoga zgodnja izseljenska pisma nas presenetijo s podrobnimi opisi priseljenjskega okolja, v našem primeru predvsem Minnesote. Podrobno so navedeni podatki o zemljepisnih in klimatskih razmerah, naravi in divjadi in zlasti o razmerah za obdelavo zemlje, kmetijstvu in cenah pridelkov. Številna so se dotaknila tudi plač rokodelcev in obrtnih cen. Marsikdaj se ne moremo izogniti vtisu, da so pisci o tem brali in prepisali oziroma povzeli osnovne podatke. Znano je, da je po slovenskih krajih krožila publikacija *Minnesota als eine Heimat für Einwanderer*,¹¹ v Ameriki pa so posegali po vedno številnejših ameriških časopisih, zlasti tistih v nemškem jeziku.¹² Priseljenci so objavljali svoje prispevke tudi v ameriških glasilih. Ohranjen je podatek, da je eden od »srenjčanov« Novega Kranja v Minnesoti v glasilu *Wanderer* (Popotnik), ki je izhajal v St. Paulu, pisal o svojem kraju. Dopis iz omenjenega glasila je verjetno povzela *Zgodnja danica*.¹³ Resman je tudi zapisal: »Vem sicer, da težko pričakuješ mojega natančnega pisanja, toda kaj sem hotel popred pisariti, ker mi še ni bilo dosti znanega od naše nove zemlje. Primem tedaj še le za peró, ter Ti naznamujem v sledečem pisanji svoje lastne skušnje in to, kar sem sam iz verjetnih ust slišal.«¹⁴ Kot pri Baragi se tudi v tem primeru srečamo z uporabo ustnih virov in lastne izkušnje. Preseneti nas vedoželjnost vsaj tistih posameznikov, ki so čutili potrebo po daljšem opisovanju nove domovine, hkrati pa pripravljenost uredništev *Zgodnje danice* in Bleiweisovih *Novic*, da so ta pisma tudi objavili in s tem omogočili širitev vedenja o Ameriki ter ameriških Slovencev v domači sredini. Ker ni bilo ustreznih knjig ali strokovnih prispevkov s to temo, so imela objavljena misijonarska in izseljenska pisma, spominski utrinki ter potopisi v času zgodnjega izseljevanja do osemdesetih let 19. stoletja pomembno informativno in kulturno vlogo.

Začetek množičnega izseljevanja na začetku devetdesetih let 19. stoletja je tudi začetek večjega publicističnega in čedalje bolj strokovnega preučevanja Amerike in ameriških Slovencev. Indijanci so stopili v ozadje tega zanimanja. To je bil tudi čas razcveta časopisnega tiska. Leta 1891 je izšlo prvo slovensko glasilo v ZDA, to je *Amerikanski Slovenec*, ki je imel na prelomu stoletja 2.000 naročnikov, sledila pa so mu številna glasila, ki so prihajala na mnoge naslove v stari domovini.¹⁵ Tudi časopisi in časniki iz domovine so imeli naročnike v Ameriki. Pretok informacij je bil živahen; lahko trdimo, da ni bil nikoli tako živahen kot prav v času množičnega izseljevanja. Objavljali so številna

izseljenska pisma, dopise, spomine in potopise. Glede zvrsti se ne razlikujejo od objav v zgodnjem obdobju slovenskega priseljevanja v ZDA in tudi glede vsebine so v pisnih podobne informacije, na primer opisi krajev priselitve, možnosti zaposlitve, višina plač in cene življenjskih potrebščin in navsezadnje o življenju Slovencev v Ameriki. Seveda pa izražajo podobo tedanjega časa, to je časa industrijskega in trgovskega razvoja ZDA, države, ki je postajala prva svetovna gospodarska sila, hkrati pa je še vedno potrebovala čedalje več pridnih rok iz Evrope, med katerimi je bilo tudi zmeraj več slovenskih.

To je bil tudi čas prvih orisov zgodovine in tedanjega življenja ameriških Slovencev. Omenimo le članek duhovnika Franca Šušteršiča z naslovom *Slovenci v Ameriki* (1894)¹⁶ in knjigo – ravno tako delo duhovnika in popotnika – Jurija M. Trunka *Amerika in Amerikanci* (1912).¹⁷

Šušteršičev članek lahko štejemo za prvi poskus orisa izseljevanja v Združene države Amerike in tanjšnjega življenja slovenskih priseljencev v Združenih državah Amerike. V njem so najprej podatki o geografskih značilnostih in klimatskih razmerah ter poljedelskih kulturah Severne Amerike, nato sledijo podatki o priseljevanju evropskih narodov (tudi Slovencev) v ZDA, življenju misijonarjev in ekonomskih priseljencev, njihovem verskemu delovanju in življenju, članek pa avtor zaokroži z nekaj navodili in svarili glede izseljevanja v Brazilijo. Poudarek je na opisu takratnih razmer, vendar se ni izognil tudi zgodovinskemu pregledu, ki ga je dopolnil verjetno s prvo risbo

6 Na primer Theoretical and Practical Grammar (1850) in predvsem Dictionary of the Otchipwe Language (1853). Zadnji ponatis je izšel leta 1992: A Dictionary of the Ojibway Language by Frederic Baraga (With a New Foreword by John D. Nichols). -Minnesota Historical Society Press, St. Paul.

7 Gregorič, Jože: Baragova misijonska pisma. -Družina, Ljubljana, 1983, str. 152.

8 Stanonik, Janez: Očipve in Ottawa. -Zgodovinski časopis 50,1996, 1(102), str. 65-69.

9 Mišković, Veselin - Šumi, Irena: 12. oktober 1492-1992. Razstava americane v Narodni in študijski knjižnici. -NUK, Ljubljana 1992, str. 42-43.

10 A. Resman (Rojec) z Otoka na Gorenjskem. -Zgodnja danica (Ljubljana), 1867 (10. 9.), št. 26, str. 209-210.

11 Glej: Slovenec (Celovec), 1866 (21. 4.), št. 32, str. 128.

12 Kar velik del zgodnjih slovenskih priseljencev je obvladal vsaj osnove nemškega jezika, zato so se tudi naseljevali v krajih, kjer so bili nemški katoliški priseljenci. Sčasoma so se morali naučiti tudi angleščine kot prevladujočega jezika nove domovine, s tem pa so se jim odprle možnosti za branje njihovih časnikov in časopisov.

13 Iz Novega Kranja, 26. 6. 1874. -Zgodnja danica (Ljubljana), 1874 (28. 8.), št. 35, str. 278.

14 Iz Amerike. Sv. Jožef, julija 1866. -Zgodnja danica (Ljubljana), 1866 (10. 12.), št. 35, str. 278; (20. 12.), št. 36, str. 288-290.

15 Bajec, Jože: Slovensko izseljensko časopisje 1891-1945. -Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, 1980.

16 Šušteršič, Franc: Slovenci v Ameriki. -Mohorjev koledar za leto 1894, str. 15-27.

17 Jurij M. Trunk: Amerika in Amerikanci. -Samozaložba, Celovec 1912.

Pokahonta ohráni kapitana Janesa Šmita per shivljenji. (Glej stran 8.)

POPIS

navád in sadershanja

INDIJANOV

Polnozhne Amerike.

Špifal v' nemfihkim jesiku

Friderik Baraga,

milijonar per Ozhipve - Indijanjih na otóku Gorenjiga Jespru. v'
trodi Polnozhne Amerike.

v' LJUBLJANI,

natisnil Joshef Blasnik, 1857.

Na prodaj per Janesu Klemensu, bukrovcisu.

Notranja naslovnica s sliko, kako poglavarjeva hči Pocahontas rešuje Jamesa Smitha pred smrtjo. To je edina slika v Baragovem delu iz leta 1837, ki jo je kot lesorez prinesel iz Amerike in posredoval tiskarju Jožefu Blazniku v Ljubljani. (iz dokumentacije Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU)

»Zjedinjenih držav s kraji, koder so naseljeni Slovenci.«¹⁸ Poleg lastnega znanja je upošteval tudi »nekaj podatkov«, ki so mu jih dali duhovniki Jožef Buh, John Solnce, Josef Zalokar in Peter Zupan. Ti so misijonarili po Ameriki in opravljali dušno pastirstvo tudi med slovenskimi priseljenci. Informacije pa so mu dali še »nekateri drugi« rojaki, ki jih v članku ne navaja po imenih. Poudariti moram, da izraža oris podobo avtorjevega časa, čeprav ga je napisal v počastitev 400. letnice Kolumbovega »odkritja« Amerike (1492). Osemnajst let kasneje je izdal koroški duhovnik Jurij Trunk likovno bogato in razkošno knjigo *Amerika in Amerikanci*, ki jo je namenil bodočim izseljencem in ameriškim Slovencem. Sprva je izhajala v snopičih, nato pa je izšla v knjižni obliki. Knjiga ni imela večjega odmeva in tudi s prodajo v domovini ni bil zadovoljen.¹⁹ Pristop k delu je bil podoben kot pri Šušteršiču. Na samem terenu je zbiral ustne vire (v letih 1909–1911 je bil kar štirikrat v ZDA), mnogi so mu kasneje poslali pisna poročila, upošteval pa je tudi strokovno literaturo (zlasti pri zgodovinskem pregledu Združenih držav Amerike). Med drugim je upošteval knjigo Emily Greene Balch *Our Slavic Fellow Citizens*, ki je izšla leta 1910.²⁰ V knjigi omenja Franca Šušteršiča, ne citira pa njegovega članka iz leta 1894, ampak samo njegovo knjižico *Poduk rojakom Slovencem, ki se hočejo naseliti v Ameriko* (1903).²¹ Pri prebiranju tistega dela, ki ga je pisal na osnovi lastnih doživetij, ustnih informacij in

pisnih poročil, ni mogoče ugotoviti večje kritičnosti do tako pridobljenih podatkov. Glede na hitrost pisanja in pristop mu tudi ni preostalo drugega, kot da je verjel svojim poročevalcem. Zato jih velikokrat citira dobesedno in običajno navede tudi ime poročevalca. Ti citati imajo posebno dokumentarno vrednost tudi za današnjega raziskovalca. Izčrpno je uporabil tudi statistične vire priseljskega urada ZDA (za leta 1861–1912) in rezultate ameriških ljudskih štetij (1860–1910), od domačih virov pa le izseljensko statistiko za Kranjsko (1893–1910). Precejšen del vsebine je posvetil zgodovini ZDA in opisu posameznih ameriških držav. Za nas so zanimivi zlasti šesti del (Naseljevanje) s poglavji »V Ameriko!«, »Zakaj v Ameriko?« in »Kako v Ameriko?«, sedmi del, ki je posvečen Slovencem v Ameriki, osmi del, v katerem so kratki zgodovinski pregledi slovenskih naselbin v ZDA, in zadnji del kot dodatek, v katerem so kratke biografije znamenitih Slovencev v ZDA. V poznavalskih krogih so knjigo sprejeli različno, nekateri so jo hvalili in poudarjali njeno znanstvenost in hkratno mikavnost podajanja tematike,²² nekateri pa so jo sprejeli kritično, na primer Franko Kerže, ki je v mesečniku *Naš gospodar* iz Chicaga (1913)²³ zapisal, da je Trunkova ideja o monografiji ameriških Slovencev sicer lepa, toda neizvedljiva z delom enega samega avtorja. Besedilo in oceno je napisal pred izidom knjige, kar je razvidno iz njegovih misli, da se: »... sicer piše neko tako delo o novi

domovini», vendar je izrazil dvom o njeni vrednosti, kajti priti med izseljence za par mesecev in napisati »... knjigo o našem naseljevanju, razvoju in življenju, je v resnici smešno.« Po Keržetovem mnenju bi tako delo zahtevalo nekaj let za pripravo gradiva, dober organizacijski pristop z ustanovitvijo pododborov po naselbinah, sistematično zbiranje ustnih poročil in obisk starih »naselnikov« (mimogrede: F. Kerže je pripadal levo usmerjenim ameriškim Slovencem, zato moramo njegov odklonilni odnos do Trunkovega dela, ki ga med pisanjem sploh še ni imel v rokah, razumeti tudi v tem okviru; lep primer vmešavanja nazorske ozkosti v strokovno delo je podobna knjiga socialista Jožeta Zavertnika, ki jo je leta 1925 izdal v Chicagu z naslovom *Ameriški Slovenci*; v njej Trunkove knjige sploh ne omenja). Kakorkoli že: Trunkovo delo lahko označimo za svojevrstno zgodovinsko in predvsem sociološko ter etnološko študijo, saj odseva zlasti razmere med Slovenci v ZDA na začetku 20. stoletja. Poznavalec slovenskega izseljenskega tiska Jože Bajec je Trunka celo označil za »izseljenskega zgodovinarja«,²⁴ kar je nekoliko pretirano. Njegova knjiga ima danes predvsem dokumentarno vrednost in to ne samo besedilo, ampak tudi fotografski del, v katerem najdemo vrsto posnetkov slovenskih piknikov, lova, kulturnih skupin, posameznikov, slovenskih cerkev, hotelov itd. Z ilustracijami jo je bogato opremil slikar in ilustrator Ivan Vavpotič.²⁵

Navedeni vzorčni primeri opisovanja Amerike, njenih prebivalcev in slovenskih priseljencev, s poudarkom na Baragovem in Trunkovem delu, nam kažejo mnogo skupnega glede pristopa in vsebinskih okvirov. Poleg »zgodovinskih« uvodov sta imela avtorja velik posluš za čas, okolje in ljudi, kar daje njunemu delu pečat vsebinskega kalejdoskopa, ki ga s težavo opredelimo samo za zgodovinsko, etnološko, sociološko ali kako drugo delo. Gledano z današnjimi očmi, imajo ta dela dokumentarno vrednost v zbranih (objavljenih) poročilih in zlasti v lastnih interpretacijah, katerih osnova so bila lastna doživetja in izkušnje. Baraga je živel v okolju staroselcev in redkih belih priseljencev, Trunka pa so zanimali Amerika kot taka (nekateri kritiki so mu očitali celo preveliko navdušenje zanjo) in ameriški Slovenci. Oba sta zapisala svoje misli in poglede, da bi bili v tiskani obliki dostopni vsem Slovencem. Poudariti moram, da nista bila znanstvenika. Zato moramo na njuno delo gledati z bolj dobrotljivimi očmi in hkrati kritično. Odmevnost Baragove (1837) in Trunkove knjige med Slovenci ni bila enaka, čeprav sta pisani poljudno in berljivo. Vedoželjnost Slovencev po novicah o Ameriki in Indijancih in to, da je med njimi deloval slovenski misijonar Friderik Baraga, pomanjkanje glasil v slovenskem jeziku (*Novice* so začele izhajati leta 1843, *Zgodnja danica* pa šele 1848) so bile tudi razlog za razširjenost Baragove knjige med rojaki. Trunkova knjiga je izšla v času poplave slovenskega časopisja na obeh straneh Atlantika, obenem pa v katoliških glasilih ni doživela večje reklame, po mnenju mnogih ocenjevalcev knjige pa je bila tudi predraga. Kljub temu pa imata obe deli svoje mesto v kulturni knjižni dediščini in sta pomembni za vse, ki jih zanimajo

vprišanja slovenske navzočnosti v svetu v tedanjem času, zlasti v Severni Ameriki.

18 V razmerju 1 : 26,300.000. Vpisi oceanov in jezer so v slovenskem jeziku (Atlantsko morje, Veliko morje, Gorenje jezero itd.).

19 Drnovšek, Marjan: Odmevnost Trunkove knjige Amerika in Amerikanci v letih 1912-1913. -Zgodovinski časopis 43, 1989, 4, str. 606-609.

20 Izdala jo je Charities Publication, New York. Leta 1912 je izšla v nemškem prevodu: Emily Greene Balch-Stephan Philippovich: Slavische Einwanderung in den Vereinigten Staaten, Leipzig und Wien, 1912.

21 Založila jo je Zveza slovenskih duhovnikov v Ameriki, Joliet, Illinois.

22 Glej: Drnovšek, o. d. (1989).

23 Kerže, Frank: Misli ob koncu leta. -Naš gospodar. Mesečnik za gospodarstvo, gospodinjstvo, poduk in izobrazbo sploh. Letnik I, št. 10, januar 1913.

24 Slovenski biografski leksikon, 13. zvezek, Ljubljana, 1982.

25 Drnovšek, Marjan: Podoba Amerike na ilustracijah Ivana Vavpotiča. -Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino 46, 1998, 1-2, str. 83-110.